

DE NAAM DE KEMPEN

D.P. BLOK

Over de oorsprong en betekenis van de naam De Kempen heerst nog steeds onenigheid; zie de discussie tussen M. Gysseling en F.W. Smulders in Brabants Heem 1959 blz. 102 en 1960 blz. 54v. Ik geloof dat de volgende aanhaling uit de 1170-1180 geschreven *Annales Rodenses* hierop licht kan werpen. De passage gaat over goederenbezit te Bredelo bij As in de Kempen en luidt als volgt:

„*Terra autem nuper excolta apud Bredenlo, que vulgo dicitur Roth ex integro solvit decimas huic ecclesie; sicubi terra inculta que vulgo dicitur kempena fuerit excolta quintam partem decimarum solvit huic ecclesie*” Het onlangs ontgonnen land bij Bredelo, dat in de volkstaal *Roth* genoemd wordt, betaalt alle tienden aan deze kerk; waar ook maar onontgonnen land, dat in de volkstaal *kempena* heet, ontgonnen wordt, wordt het vijfde deel van de tienden aan deze kerk betaald”.¹⁾

Er heeft dus een woord *kempen* bestaan, dat in tegenstelling tot *rode* het woeste, onontgonnen veld aanduidde; enerzijds werd dit de naam van een landstreek, die opviel door zijn vele ongecultiveerde gronden, anderzijds kon het ook plaatselijk tot naamgeving leiden, zoals in het door Smuldersesignaleerde Kempen in het westen van Boxtel. Dit woord moet een wijde verbreiding hebben gehad, want we vinden het ook in de plaatsnaam Kempen bij Aken (1225 *Kempene*), bij Düsseldorf (10de eeuw *Campunni*, *Campinni*, 1073 in *Kempeno*, 1170 *Kempena*) en bij Froitzheim (1140 *Chempene*).²⁾

Gezien de oude vormen en de umlaut, moeten we uitgaan van een oorspronkelijke vorm **kampinio*, wegens het Franse *La Campine* waarschijnlijk vrouwelijk. Dit is gevormd uit het in België en Nederland veel voorkomende achtervoegsel *-injo* en het uit het latijn ontleende woord *kamp*, latijn *campus*.³⁾ Deze woordvorming moet al vroeg, namelijk vóór de werking van de umlaut hebben plaats gevonden, dus minstens in vroeg-merovingische tijd. Hierbij kan het latijnse *Campania* ten voorbeeld hebben gestaan, maar noodzakelijk is dat niet. Het omgekeerde is zeker wél gebeurd. Als ca. 1050 in de *Miraculi S. Trudonis* wordt geschreven (ik vertaal): „In bovengenoemde gouw (nl. Texandria) ligt Campania (Kempen), met wijd uitgestrekte vlakten, geblakerd door de zon en ongeschikt voor menselijk gebruik, maar vol met roversholen, vanwaaruit de reizigers makkelijk gegrepen kunnen worden”⁴⁾ dan moet de schrijver hier het inheemse woord **kempine* tot *campania* gelatiniseerd hebben.

Overigens blijkt ook uit deze aanhaling, de oudste waarin de Kempen genoemd worden, dat bij de naamgeving de betekenis „woeste, onontgonnen streek” voorop stond.

Noten

- 1) *Annales Rodenses*, ed. P.C. Boeren en G.W.A. Panhuysen (Assen 1968), blz. 40.
- 2) M. Gysseling, *Toponymisch Woordenboek van België, Nederland, Luxemburg, Noord-Frankrijk en West-Duitsland (Vóór 1226)* (Brussel 1960), blz. 557v.
- 3) Th. Frings, *Germania Romana* (Halle 1966²), blz. 168v.; G. Müller und Th. Frings, *Germania Romana II* (Halle 1968), blz. 147v.
- 4) *Monumenta Germaniae Historica, Scriptores XV*, blz. 824).